

คู่มือชุมชนเรียนรู้หัตถกรรม ปี 2564

กลุ่มบุญธรรมยางกล้วยบ้านหน้าถ้ำ

ต. ปาดังเบซาร์ อ. สะเดา จ. สงขลา

สารจาก ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย

ชุมชนเรียนรู้หัตถกรรม เป็นโครงการซึ่ง สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย หรือ สศท. ให้ความสำคัญมากโครงการหนึ่ง โดยได้เริ่มจัดทำโครงการเป็นปีแรกในปี 2557 เมื่อครั้งยังใช้ชื่อ ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ หรือ ศ.ศ.ป. ซึ่งจำนวนชุมชนที่มีอยู่จนถึงปี 2563 รวม 38 ชุมชน 41 แหล่งเรียนรู้

ในปี 2564 ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 สศท. ได้ปรับเปลี่ยนการทำกิจกรรม จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เป็นการติดต่อ และอบรมความรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนได้เข้าใจ และเพิ่มพูนศักยภาพในการการตลาดผ่านออนไลน์ ตามกระแส New Normal ที่เข้ามากระทบวิถีชีวิต และการธุรกิจในยุคปัจจุบัน ซึ่งในปี 2564 นี้ สศท. ได้คัดเลือกชุมชน 8 ชุมชน จากทุกภูมิภาคของประเทศ โดยพิจารณาจากโอกาสในนำวิทยากรที่ทันสมัย มาต่อยอดภูมิปัญญาชุมชน เพิ่มศักยภาพในการทำงานศิลปหัตถกรรม เพื่อชุมชนเหล่านี้สามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนต่อไป

การดำเนินงานในปีนี้ได้รวมถึง การจัดทำคู่มือชุมชนที่สามารถนำไปใช้เผยแพร่ข้อมูลความเป็นมา ภูมิปัญญา และงานศิลปหัตถกรรม ทั้งนี้ สศท. ยังได้รับความร่วมมือจาก บริษัท วี.ที. ไทย กรุ๊ป หรือ วิถีไทย ซึ่งเป็นสมาชิกของสถาบันฯ ในการอบรม การทำตลาดออนไลน์ รวมทั้งนำสินค้าศิลปหัตถกรรมของชุมชนไปเผยแพร่ และจำหน่ายผ่านช่องทางของ วิถีไทย โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ชุมชนทั้ง 8 ชุมชน จะได้เพิ่มพูนศักยภาพ และรายได้ของชุมชนจากงานศิลปหัตถกรรม รวมทั้งร่วมกิจกรรมต่อยอดภูมิปัญญา และธุรกิจ กับ สศท. อย่างแนบแน่นต่อไป

พรพล เอกอรรถพร

ผู้อำนวยการสถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย

บทที่ 1

ประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญา การเดินทาง และสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน

ประวัติความเป็นมา

เริ่มทำการย้อมผ้าโดยใช้สีจากยางกล้วยมาตั้งแต่ประมาณปี 2537 โดยตั้งกลุ่มทำการย้อมผ้าจากยางกล้วย หรือ “ผ้าบาติกสีธรรมชาติจากยางกล้วย” ต่อมาในปี 2552 ได้เริ่มจัดทำผลิตภัณฑ์ใหม่ในแนวทางร่วมสมัย โดยเพิ่มเติมลวดลายต่างๆ ลงบนเนื้อผ้าลวดลายที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นลายธรรมชาติที่อยู่ในท้องถิ่นใกล้ตัว สร้างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น

แนวความคิดการย้อมสีจากยางกล้วย ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจาก วิถีชีวิตของพ่อ ที่มีอาชีพคราญช่าง เลี้ยง ช่าง ซึ่งเมื่อในสมัยก่อน คนได้ใช้ช่างไว้สำหรับเป็นพาหนะ ในการเดินทาง ซึ่งเส้นทางเมื่อก่อน มักเป็นป่าที่รกชังเป็น พาหนะอย่างดีเข้าไปในป่าได้ ช่างมักกินพืชผัก ซึ่งกล้วยเถื่อน เป็นอาหารที่ช่างชอบและหาง่ายตามป่า เวลาควาญ ช่างได้ตัดต้นกล้วย ก็พบกับยางกล้วย ที่มีสีสันทน หากติดกับเสื้อผ้า ก็ไม่สามารถซักออกได้ อีกทั้งทำให้เสื้อผ้า เรามี ความเหนียวขาดยาก ทำให้เรารู้ว่าธรรมชาติได้สร้างสรรค์สิ่งดี ไว้ให้กับมนุษย์ จึงเกิดคิดในการประยุกต์สร้างสรรค์ นำเอาคุณสมบัติของยางกล้วย ที่มีความเหนียวแน่น และทำให้เสื้อผ้าติดยางกล้วยไม่ขาดง่ายกว่าผ้าปกติ และอีกทั้ง การเข้าใจธรรมชาติ การดึงเอาคุณสมบัติของธรรมชาติ ที่ไร้สารเคมีในการผลิต โดยการนำเอายางกล้วยมาผลิตเป็น น้ำสีนำมาย้อม ให้เกิดความสวยงามจนเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าหลากหลาย

ผ้าบาติกยางกล้วย เป็นผ้าบาติกโทนสี น้ำตาล ผลิตขึ้นจากผ้าฝ้าย และผ้าสปัน ย้อมด้วยสี ธรรมชาติจากยางกล้วย เป็นภูมิปัญญาของบรรพ บุรุษในท้องถิ่นที่ใช้ยางกล้วยในการย้อมเสื้อผ้าให้มี ความทนทาน สวมใส่แล้วเย็นสบาย ขั้นตอนการ ผลิตผ้าบาติกยางกล้วยมีหลายขั้นตอน ต้องใช้ ความพิถีพิถันจนได้ผ้าลายสวย สีสดทนนาน ซึ่งแต่ ละชิ้นใช้เวลาในการผลิตอย่างน้อยถึง 7 วัน

วัตถุดิบสำคัญที่กลุ่มบุญธรรมยางกล้วยนำมาใช้คือ “ยางกล้วยหิน” ที่ขึ้นอยู่ในพื้นที่เท่านั้น ยางกล้วยที่ใช้จะ ตัดตรงจากบริเวณเครือ หรือจากปลีกล้วย โดยต้มผสมกับน้ำยางกล้วยที่เก็บไว้ โทนสีที่ได้จะเป็นสีน้ำตาลแต่จะมีความเข้มข้นของสีต่างกันไป

ผ้าบาติกของกลุ่มเน้นลวดลายธรรมชาติในท้องถิ่น อาทิ ใบตอง ดอกไม้ริมทาง แต่งแต้มด้วยยางกล้วยสีเข้ม สดลงบนผืนผ้าก่อน ตามด้วยสีที่อ่อนลง และใช้แสงแดดจากอุณหภูมิมีผลทำให้โทนสีผ้าที่แตกต่างกันสร้างจุดเด่นของ ผลิตภัณฑ์ และเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้แก่ผู้ที่สนใจและเยาวชนรุ่นใหม่เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไว้ให้คงอยู่

ภูมิปัญญาการย้อมยางกล้วย มรดกที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ผ้าบาติกย้อมยางกล้วย เป็นผ้าบาติกโทนน้ำตาล รูปแบบลวดลาย สีสันทัน ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ไม่

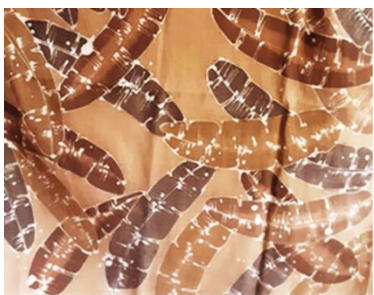

เหมือนใคร ผลิตขึ้นจากผ้าฝ้ายและผ้าสปัน ย้อมด้วยสีธรรมชาติ จากยางกล้วยเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกัน มาจากบรรพบุรุษ ทำกันต่อๆมาในพื้นที่บ้านหน้าถ้ำ จากยาง กล้วยหิน คุณบุญธรรม มะโนเพชร ประธานกลุ่มบุญธรรมยาง กล้วย เล่าให้ฟังว่า “ภูมิปัญญาดังกล่าวที่ข้าพเจ้าได้มาจากพ่อ ได้เป็นคนสอนพ่อเป็นคนควาญ ช่างมักมีปัญหาเรื่องเสื้อผ้า ที่ ติดสีของยางกล้วยบ่อย เพราะขาดความระมัดระวัง และต้อง

ใช้ความรวดเร็ว ในการควบคุมช่าง หากเสื้อผ้าชิ้นส่วนตรงไหนที่โดนยางกล้วยกล้วยก็จะเหนียวไม่ขาดง่าย จึง เป็นสิ่งที่คิดว่า คุณสมบัติของยางกล้วย ที่มีสีสันทัน ความ คงทนในความเป็นธรรมชาติ สามารถนำมาเป็นภูมิปัญญา ของท้องถิ่น เลยจึงคิดลองย้อมยางกล้วยดูว่าจะใช้ทนนาน ปรากฏเสื้อผ้าที่ย้อมยางกล้วยใช้ได้นาน ดังนั้น ข้าพเจ้า จึงคิดละนำเอาเป็นประโยชน์ของยางกล้วย มาพัฒนาเป็น สีสีในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกยางกล้วย และควรอนุรักษ์ ไว้ซึ่งภูมิปัญญานี้ไว้ให้ยาวนาน”

จากภูมิปัญญาที่สืบทอดมา คุณบุญธรรม ได้นำมาย้อมผ้าจำหน่ายในพื้นที่ และจำหน่ายใน การออกงานของจังหวัด และได้มีการประยุกต์สร้างสรรค์ลวดลายสวยงาม ร่วมสมัย เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ และ

จังหวัด เช่น ลายใบกล้วย หรือลายขนมสั้ม ปันนี่ ที่เป็นขนมหวานของจังหวัดสงขลา และ จังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ ในปัจจุบัน กลุ่มได้ร่วม ประยุกต์ “ลายขอพระราชทานสิริวิถันฉวี” มาเป็นลายผ้าบาติกด้วย

สถานที่และสิ่งแวดล้อม

- ❖ เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ อากาศบริสุทธิ์ ติดชายแดนประเทศมาเลเซีย
- ❖ วัดเขาจุฬามณี เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สถานปฏิบัติธรรมของชาวไทย และชาวมลายู

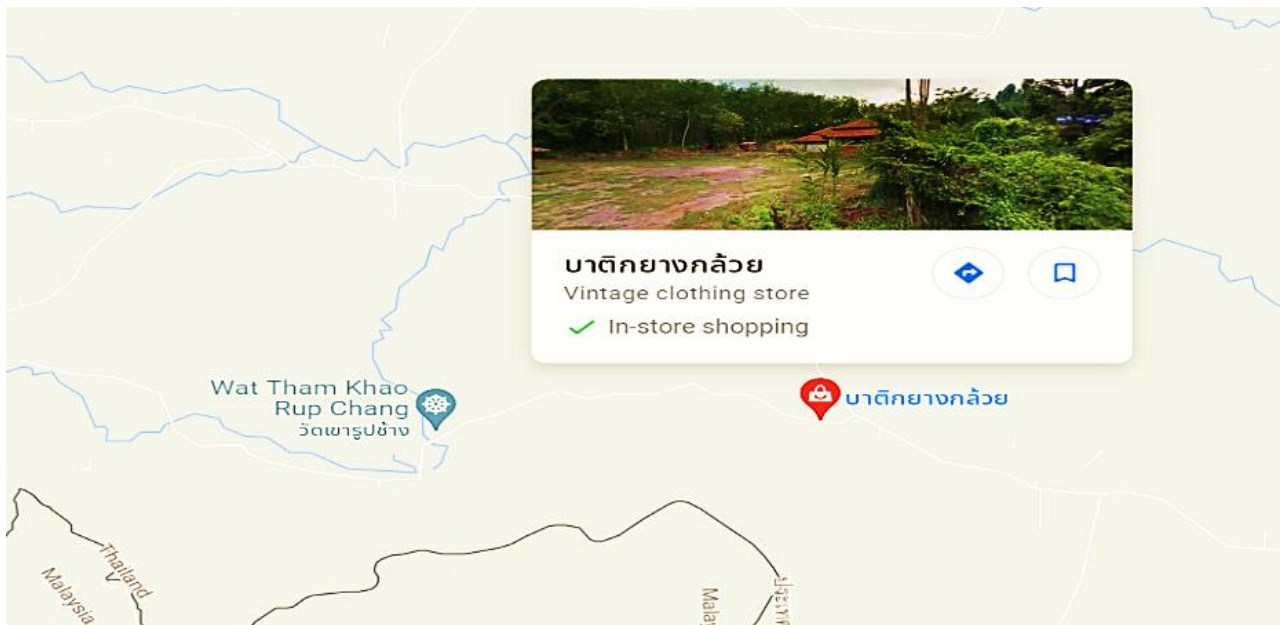

การเดินทาง

- ❖ การเดินทางสะดวกไปมาสะดวก มีถนนลาดยาง มีต้นกล้วยเถื่อนตลอดข้างทาง อีกทั้งไม่ห่างไกลกับตลาดชุมชนเมืองเป็นถนนสายใหญ่ที่จะเดินทาง ไป-มา วัดเขารูปช้าง ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และเป็นที่พักการบูชาของคนไทยพุทธ
- ❖ กลุ่มบุญธรรมยางกล้วย ตั้งอยู่ที่ 100/7 ม.6 ต.ป่าดงเบซาร์ อ.สะเดา จ.สงขลา
- ❖ ติดต่อประสานงานกลุ่ม: คุณบุญธรรม มะโนเพชร โทร 089-928-5929

หรือค้นหาจาก google map “บาติกยางกล้วย”

บทที่ 2

กระบวนการผลิตฝ้ายอ้อมสียางกล้วย

กล้วย – พืชพื้นบ้านของไทย

“กล้วย” เป็นพืชพื้นบ้านที่สำคัญของไทย ปลูกขึ้นได้ง่าย เป็นอาหารเสริมที่อุดมไปด้วยคาร์โบไฮเดรต วิตามิน และแร่ธาตุ ในอดีตกล้วยเป็นอาหารเสริมของเด็กไทยที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่สองรองจาก “นมแม่” แม้จะมีอาหารเสริมชนิดอื่นๆ เข้ามาแทนแต่ความสำคัญของกล้วยมิได้หมดไป ปัจจุบัน ได้มีการศึกษาวิจัย พัฒนา ทุกๆ ส่วนของกล้วยเช่น “ใบ ก้าน กาบ ลำต้น ราก ดอก(หัวปลี) ผล” นำมาใช้ประโยชน์กันอย่างกว้างขวาง ทำให้กล้วยมีบทบาทสำคัญจนกลายเป็นพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน และประเทศได้อย่างยั่งยืน

กล้วย เป็นพืชที่พบทั่วไปในเขตร้อนขึ้นทั่วโลก และเป็นพืชที่นำมาใช้เป็นอาหาร และใช้ประโยชน์อื่นๆ อย่างกว้างขวาง มีสายพันธุ์ต่างๆมากมาย ที่เรารู้จักในชื่อสามัญเช่น กล้วยน้ำว้า, กล้วยตานี, กล้วยไข่, กล้วยหอม, กล้วยป่า, กล้วยครก รวมทั้ง กล้วยหิน ที่จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

กล้วยมีชื่อสามัญเป็นภาษาอังกฤษว่า Banana และมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Musa sapientum* Linn., *paradisaca* Linn., จัดอยู่ในวงศ์ MUSACEAE

ลักษณะทั่วไปของกล้วย

กล้วยเป็นไม้ล้มลุก ใบเป็นแผ่นยาวเส้นใบขนานกัน ดอกเป็นช่อเรียก หัวปลี ผลเป็นหวีติดต่อกันเป็นเครือ ต้นหนึ่งๆ จะออกผลครั้งเดียวแล้วตายไป ปลูกได้ทั่วไปในประเทศเขตร้อนขยายพันธุ์โดยแยกหน่อกล้วยป่าบางชนิดไม่มีหน่อต้องใช้เมล็ด กล้วยป่าส่วนใหญ่มีเมล็ดมาก ส่วนกล้วยหิน สามารถสังเกตจากผลที่มีเหลี่ยมชัดเจน

ประโยชน์จากส่วนต่างๆ ของกล้วย

- 1) ราก และลำต้นแท้สามารถนำมาทำสมุนไพร ใช้รักษาโรคตามแผนโบราณ หรือใช้รักษาผิวหนังที่แดงปวดเนื่องจากถูกแดดเผา น้ำร้อน ลวกส่วนรากของกล้วยดิบ เมื่อน้ำมาต้มจะช่วยแก้ร้อนในกระหายน้ำ ได้เป็นอย่างดี
- 2) ลำต้น เทียบหรือกาบลำต้น นำเส้นใยมาทำเชือก(เชือกกล้วย) หรือนำมาทอผ้า ทำอาหารสัตว์
- 3) ใบ คนโบราณมักใช้ใบตองเป็นภาชนะแทนจานชาม และยังนำมาใช้ห่อของ ทำมวนบุหรี่ยี่ห้อหรือทำงานประดิษฐ์ เช่น กระถาง บายศรี ใบกล้วยที่นิยมมากคือ ใบกล้วยตานีเพราะมีใบที่ใหญ่ เหนียว และเขียวเป็นเงา
- 4) ดอกหรือหัวปลี เป็นดอกตัวผู้ เรานิยมรับประทานหัวปลีแทนผัก โดยรับประทานสดๆ หรือนำมาทำเป็นเครื่องเคียงของอาหารหลายอย่าง เช่น ผัดไทย กะปิตลน และยังสามารถปรุงอาหาร เช่น ยำหัวปลี แกงเลียง
- 5) ผล ใช้รับประทานได้ทั้งอ่อน แก่ และสุก ถ้าผลดิบ ยังอ่อนอยู่ สามารถใช้ปรุงอาหารในแกงป่า ส้มตำ ส่วนผลดิบ ที่แก่แล้วสามารถนำมาเชื่อม หรือทำกล้วยฉาบ ส่วนกล้วยสุก นำมารับประทานสดได้

กล้วยมีสรรพคุณสมุนไพร

นอกจากเป็นอาหารแล้ว ในหลายภูมิภาคของไทย ได้ใช้ส่วนต่างๆของกล้วยเป็นพืชสมุนไพร ตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน ดังนี้

- 1) **ยาง** รสฝาด สมานแผล ห้ามเลือด
- 2) **ผลดิบ** รสฝาด ทั้งเปลือก หั่นตากแห้ง บดเป็นผง ชงน้ำร้อนหรือปั่นเม็ดรับประทาน รักษาแผลในกระเพาะอาหาร แก้ท้องเสียเรื้อรัง ซึ่งทำให้อาหารไม่ย่อย ผงกล้วยดิบทั้งเปลือก ใช้โรยรักษาแผลเรื้อรัง แผลเน่าเปื่อย แผลติดเชื้ต่างๆ
- 3) **ผลสุก** รสหวาน ระบายอุจจาระ บำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย รักษาแผลในกระเพาะอาหารเปลือกกล้วยดิบ รสฝาด สมานแผลเปลือกกล้วยหอมสุก เอาด้านในทาแก้เส้นเท้าแตก
- 4) **หัวปลี** รสฝาด แก้โรคกระเพาะอาหารลำไส้ แก้โรคโลหิตจาง ลดน้ำตาลในเลือด รักษาโรคเบาหวานน้ำคั้นจากหัวปลี นำมารับประทานแก้ถ่ายเป็นมูกเลือด บำรุงโลหิต
- 5) **ใบ** รสเย็นจัด ปิ้งไฟปิดแผลไฟไหม้ ต้มอาบแก้เม็ดผด ผื่นคัน
- 6) **ราก** รสฝาดเย็นต้มดื่ม แก้ไข้ ร้อนในกระหายน้ำ แก้ไข้ท้องเสีย แก้บิด แก้ผื่นคัน สมานภายใน
- 7) **หยวก** รสฝาดเย็น เผาไฟรับประทานขับพยาธิ
- 8) **เหง้า** รสฝาดเย็น ประยุาแก้ริดสีดวงทวาร ชนิดมีเลือดออก หรือแผลภายในช่องทวาร

บาติคยากล้วย ทรัพย์สินจากแผ่นดิน สืบจากภูมิปัญญา

ยางกล้วย เป็นวัสดุที่สามารถนำมาใช้ในการย้อมสี เนื่องจากคุณสมบัติพิเศษคือ เมื่อถูกเสื่อผ้าแล้วจะติดแน่น ซักไม่ออก ถ้าติดซ้ำๆ ที่เดียวกันจะเป็นสีน้ำตาลเข้มถ้าซักบ่อยๆ สีน้ำตาลจะสดใสมากยิ่งขึ้น สีของยางกล้วยเกือบทุกชนิดเมื่อได้มาจากต้นใหม่ๆ จะลักษณะเป็นสี “ขาวขุ่น” แต่ถ้าตั้งทิ้งไว้นานๆ จะเริ่มเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลแดงจางๆ และจากคุณสมบัติของยางกล้วย จึงกลายเป็นจุดเด่นในการสร้างงานศิลปะที่ดงามจากวัสดุธรรมชาติ นั่นก็คือ “ศิลปะลายผ้าจากยางกล้วย” เป็นการใช้องค์ประกอบจากวัสดุจากธรรมชาติ หยิบเอาคุณลักษณะที่คนมักเห็นเป็นข้อเสียมาใช้ประโยชน์เพราะปกติยากล้วยจะเป็นที่รังเกียจก่นหาเนื่องจากถูกเสื่อผ้าแล้วจะติดแน่นซักไม่ออก

กล้วยหิน เป็นกล้วยอีกชนิดหนึ่งที่น่าสนใจ ประโยชน์ได้มากมายได้ทุกส่วน ถิ่นกำเนิดอยู่ในป่าสองฝั่งแม่น้ำปตตานีตำบลบาเจาะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา นิยมนำกล้วยหินมาแปรรูป กล้วยหินมีเนื้อแน่น เหนียวกว่ากล้วยอื่นๆ และบริเวณที่กล้วยชนิดนี้เจริญเติบโตคือบริเวณฝั่งน้ำที่มีก้อนกรวดและก้อนหินมีลำต้นเทียบสูง การกินควรทำให้สุกด้วยความร้อนจะทำให้รสชาติอร่อย นอกจากนี้ ยางของกล้วยหิน สามารถนำมาย้อมผ้า คุณสมบัติทำให้สีที่ใช้อย้อมผ้าติดแน่นทนนาน

จากคุณสมบัติของยางกล้วยเหล่านี้คนคิดต่างมุมมองว่าเป็นจุดเด่นที่สามารถนำมาสร้างเป็นศิลปะที่งดงาม จากวัฒนธรรมชาตินั้นคือ “ศิลปะลายผ้าจากยางกล้วย” สามารถนำมาใช้ประโยชน์ตกแต่งผ้าเป็นสีพื้นผ้าจากธรรมชาติได้อย่างสวยงามแถมยังมีคนหัวคิดดีดัดแปลงทำบาติกผสมผสานยางกล้วยสร้างรายได้เสริมอย่างสร้างสรรค์

วิธีเก็บยางกล้วย

1. อุปกรณ์ : มีด ถุงพลาสติก ขวด หนัวยางหรือเชือก
2. เวลาเก็บยางกล้วย: ควรเป็นเวลาหลังเที่ยงวันเป็นต้นไปเพราะจะได้น้ำยางมากและน้ำยางจะมีคุณภาพดี
3. ส่วนต่างๆ ของต้นกล้วยที่เก็บน้ำยางได้

- 1.) จากก้านหัวปลีกล้วย
- 2.) จากก้านกล้วย
- 3.) จากลำต้น
- 4.) จากก้านเครือกล้วย

4. ขั้นตอนการเก็บยางกล้วย

- 1) ใช้มีดตัดบริเวณก้านของต้นกล้วย
- 2) นำถุงพลาสติกขนาดพอเหมาะสวมแล้วมัดให้แน่น ระวังอย่าให้น้ำและอากาศเข้า เพราะจะทำให้ น้ำยางไม่เข้มข้นและเสื่อมคุณภาพ
- 3) สำหรับลำต้น ควรเป็นต้นแก่ตัดเครือแล้ว สามารถเก็บยางได้ทุกส่วนตั้งแต่ยอดถึงโคน
- 4) ทิ้งไว้ 2-3 ชั่วโมงแล้วจึงเก็บรวบรวมใส่ในขวดปิดฝาให้แน่น

หมายเหตุ: ยางที่มีคุณภาพดี คือ ส่วนที่ได้จากก้านหัวปลีและก้านเครือกล้วย

วิธีการเก็บรักษายางกล้วย

ยางกล้วย ถ้าทิ้งไว้ให้โดนอากาศจะเสีง่าย ดังนั้นเมื่อเก็บยางกล้วยได้แล้วต้องใส่ในขวดหรือถุงพลาสติก แล้วปิด-ผูกให้แน่นไม่ให้อากาศเข้า นำไปแช่ในตู้เย็น จะสามารถเก็บไว้ได้นานหลายเดือน

ขั้นตอนการสร้างลวดลาย และระบายสียางกล้วยลงบนผืนผ้า

- 1) เลือก ผ้า เสื้อ กระโปรง ฯลฯ ที่ต้องการ
- 2) เลือกลายจากแบบต่างๆ หรือวาดขึ้นจากความคิดของผู้ทำ
- 3) เขียนลวดลาย โดยใช้จันตั้งบรรจุน้ำเทียน เขียนกันสี แล้วจึงนำไประบายสียางกล้วย

- 4) พิมพ์ลวดลายโดยใช้บล็อกโลหะจุ่มน้ำเทียนพิมพ์ลาย แล้วจึงนำไประบายสียางกล้วย
- 5) มัดย้อม โดยการมัดลายให้ได้ลายที่ต้องการ ก่อนนำไปจุ่มสียางกล้วย

6) วาดหรือลอกลาย จากกระดาษลอกลายลงบนผ้าตรงตำแหน่งที่ต้องการ ในการปฏิบัติ ถ้าผ้าบางสามารถใช้ผ้าวางทับบนลายแล้วใช้ดินสอลากเบาๆ ตามลายที่เลือกไว้ได้เลย ไม่ต้องใช้กระดาษลอกลาย

- 7) **วาดหรือระบาย** นำฟูกันขนาดเล็กหรือใหญ่ตามต้องการ มาจุ่มยางกล้วย แล้ววาดลงตามแบบหนึ่งครั้งก่อน การ วาดลักษณะเดียวกับระบายสีทั่วไป รอให้ยางหมาด แล้ว ลงทับอีก ทิ้งไว้ให้แห้งก็จะได้ภาพบนลายผ้าเป็นสีน้ำตาล และแต่งเติมตามใจชอบ ถ้าต้องการเน้นส่วนไหน ให้มี ความเข้มเพิ่มมากขึ้นก็วาดทับลงไปอีกหลายครั้ง ก็จะได้ สีน้ำตาล อ่อน-เข้ม ที่แตกต่างกันตามต้องการ

เคล็ด(ไม่)ลับ ในการการระบายยางกล้วยลงบนผ้า

- 1) ผ้า : สามารถใช้ได้เกือบทุกชนิด เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าไหม เสื่อยัด เสื่อเช็ด ฯลฯ แต่ผ้าที่เหมาะสมสำหรับนำมา เพนต์ด้วยยางกล้วยที่สุด คือ ผ้าฝ้าย ส่วนผ้าดิบไม่เหมาะสำหรับนำมาเพนต์ด้วยยางกล้วย เพราะจะให้สี ชรุขระ ไม่เรียบ ผ้าที่ลงแป้งควรซักล้างแป้งให้หมดก่อนนำยางกล้วยมาระบายลงบนผืนผ้า
- 2) อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับระบายยางกล้วย : ฟูกัน (เบอร์เล็ก-ใหญ่) ตามขนาดของเส้นที่วาด และพื้นที่ที่ต้องการ ระบาย (อาจใช้ “ก้านกล้วย” แทนฟูกันและทำลวดลายได้)
- 3) แบบลวดลาย : สามารถหาแบบที่ต้องการจากหนังสือต่างๆ หรือ วาดลายเองตามจินตนาการและ ความสามารถของช่างฝีมือก็ได้เช่นกัน ลวดลายที่นิยม เช่น ดอกไม้ วิว การ์ตูน เป็นต้น
- 4) การลอกลาย หาแบบที่ต้องการแล้วลอกลายโดยการใส่กระดาษลอกลายและดินสอที่เข้ม ชัดเจน แล้วนำ กระดาษลอกลายไปทาบบนผ้าที่ใช้งาน

ข้อควรระวัง

1. อย่าให้ยางกล้วยมีเศษผงหรือชั้นเกินไป
2. การวาดหรือระบายไม่ควรจุ่มยางมากเกินไป เพราะจะทำให้เนื้อผ้าขี้มแผ่ขยายลงในเนื้อผ้ากว้างเกินและ จะ ได้ลายไม่คมชัด ขาดความสวยงาม
3. ผ้าที่ระบายแล้วต้องทิ้งไว้ให้แห้งสนิท ก่อนนำไปซักด้วยมือหรือเครื่องโดยใช้ผงซักฟอกชนิดใดก็ได้

ขั้นตอนการทำผ้าบาติก และผ้ามัดย้อมยางกล้วย

1) ใช้ยางจากกล้วยหิมนำมาต้มให้สีแก่หรือสีอ่อนตามต้องการ

2) เอาผ้าแช่น้ำไว้สองวันไว้ประมาณสองวันแล้วมาซัก เพื่อล้างแป้งมัน ขจัดคราบสารเคมี ที่ติดมากับผ้า

- 3) ใช้จันทน์บาคติหรือแม่พิมพ์ ในการเขียนลวดลายบนผ้าที่ต้มแล้ว ลงสีจากน้ำสีของยางกล้วย “สีก็ใช้หัวปลี” ผสมกับ”น้ำยางของต้นกล้วยเถื่อน” เพื่อให้มันให้น้ำสีมากขึ้น อีกทั้งสามารถเอาสีอื่นอื่น เช่นสีใบไม้ประสมได้ในอัตราส่วน 20% เพื่อให้เกิดสีที่หลากหลายขึ้น

- 4) ลงสีต้องลงซ้ำหลายรอบ จนเกิดเป็นภาพ และสีที่มีเฉด เงาน เข้ม อ่อน ตามต้องการ

- 5) เมื่อระบายสีเสร็จตามลวดลายที่ต้องการ นำไปแช่ในน้ำต่างของขี้เถ้า, เกลือแกง เพื่อกันสีตก จนเสร็จเป็นลวดลายสวยงาม

- 6) ผ้าย้อมยางกล้วยของกลุ่มบุญธรรมยางกล้วย จะใช้เทคนิคการมัดย้อม และบาติกในการสร้างสรรค์งาน ให้มีรูปแบบทั้งดั้งเดิมและร่วมสมัย นำไปตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกายตามสมัยนิยมได้อย่างสวยงาม นำใช้สอย

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์กลุ่มบาติกยางกล้วย

บทที่ 3

การตลาด และการจำหน่ายงานศิลปหัตถกรรมออนไลน์

ในโลกปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารออนไลน์กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการทำธุรกิจ เนื่องจากสามารถดำเนินการได้อย่างกว้างขวาง สะดวก รวดเร็ว และไร้ข้อจำกัดในเรื่องเวลาทำการ ทำให้ธุรกิจต่างๆปรับกลยุทธ์มาใช้การตลาด และการจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น และเนื่องด้วยสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้เกิดการจำกัดการเดินทาง ติดต่อ ทำให้การตลาดออนไลน์ทวีความสำคัญยิ่งขึ้น และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ลูกค้าเลือกที่จะซื้อสินค้าทางออนไลน์มากขึ้น ดังนั้น การตลาดทางออนไลน์ (Online Marketing) จึงกลายเป็นช่องทางการจำหน่ายที่สำคัญ รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและเข้าถึงข้อมูลสินค้าจากลูกค้าในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

สถาบันส่งเสริมศิลปหัตถกรรมไทย หรือ สศท. มีความมุ่งมั่นในการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา ตลอดจนเผยแพร่งานศิลปหัตถกรรมชุมชน และพบว่าชุมชนที่ทำงานศิลปหัตถกรรมมีผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น น่าสนใจ และมีศักยภาพในเชิงการตลาด หากแต่ ชุมชนอาจจะยังขาดประสบการณ์ รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ ในการทำการตลาดออนไลน์ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ดังนั้น สศท. จึงได้ประสานงาน บริษัท วิ.ที. ไทย กรุ๊ป หรือ VT THAI มาช่วยสนับสนุนชุมชนในการทำการตลาดออนไลน์

VT THAI (วิที ไทย) คือ cloud handicraft with social impact เป็นเว็บไซต์และแพลตฟอร์มที่ทำงานร่วมกับหลากหลายชุมชนในเมืองไทย ซึ่งเน้นการค้าแบบ Fair Trade และเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างชุมชนงานทำมือ และลูกค้าต่างประเทศ ซึ่ง VT THAI ถือเป็นหนึ่งช่องทางให้ชุมชนสามารถ เข้าถึงกลุ่มตลาดต่างประเทศได้ เช่น กลุ่ม Fashion brand, Home Decor, Hotel & Corporate Firm

ดังนั้น ในการทำการตลาดออนไลน์ VT THAI จึงขอเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการจำหน่ายสินค้างานทำมือของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเข้าถึงในตลาดต่างประเทศ เพียงแค่กรอกข้อมูลใน Platform VT THAI บนแอปพลิเคชัน line liff ซึ่งเราได้ออกแบบ Platform ให้มีขั้นตอนการทำงานที่ง่ายต่อการใช้งานของชุมชน และมีการช่วยแปลภาษา, แต่งเรื่องราวของสินค้า และทำการตลาดต่างประเทศให้ โดยชุมชนไม่เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งสิ้น

การทำการตลาดบน แพลตฟอร์ม VT THAI อาจแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้ดังนี้

1. การจัดเตรียมภาพถ่ายและข้อมูลสินค้า
2. การนำสินค้าขึ้นบน แพลตฟอร์ม VT THAI

การจัดเตรียมภาพถ่ายและข้อมูลสินค้า

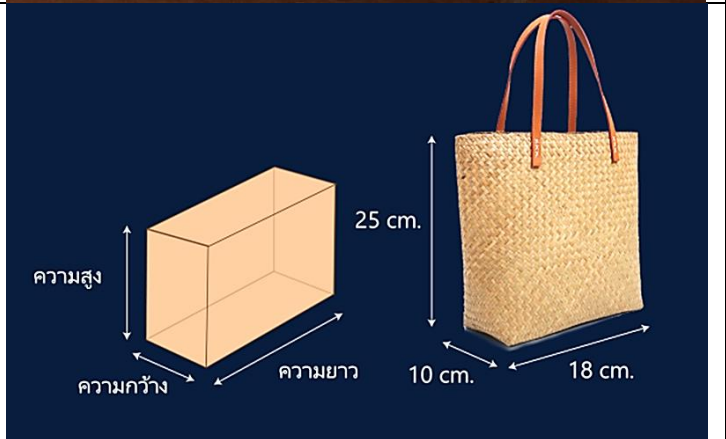
ภาพ และข้อมูลสินค้า เป็นการให้ข้อมูลเพื่อให้ลูกค้าสามารถเข้าใจ และเข้าถึงสินค้าที่จำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ การถ่ายภาพ และเล่าเรื่องราวจึงมีความสำคัญ ซึ่งสามารถจัดทำได้ ดังนี้

<p>1) การเตรียมอุปกรณ์สำหรับถ่ายภาพสินค้า ประกอบด้วย โต้ะ และเก้าอี้, กระจกหรือฉากหลัง (สีพื้นตามต้องการ ส่วนใหญ่ใช้สีขาว), โคมไฟแสงสว่าง ควรใช้หลอดไฟ day light เพราะให้สีใกล้เคียงธรรมชาติ และเทปสำหรับยึดฉากหลัง</p>	
<p>2) การจัดเตรียมอุปกรณ์ และจัดฉาก แนะนำเป็นฉากขาว ที่อาจใช้ผ้าขาวซึ่งเป็นฉากหลัง คล้ายกับรูปตัวอย่าง</p>	
<p>3) ปรับความสว่าง และตั้งค่าตัวกล้อง ให้มีความคมชัด อาจใช้แสงกลางแจ้ง หรือโคมไฟที่ให้แสงขาว (Day Light)</p>	
<p>4) การวัดแสง และองค์ประกอบ</p> <ul style="list-style-type: none"> • เปิดการใช้งานกล้อง หรือ โทรมือถือในเส้นตารางแบบกริด • ชุมให้ได้ขนาดที่ต้องการ • กดโฟกัส และการวัดแสงอัตโนมัติ 	
<p>5) ถ่ายรูปสินค้าชุมชนในมุม ที่ต้องการให้ลูกค้ารับทราบในรายละเอียด :</p> <ul style="list-style-type: none"> • ภาพรวมสินค้าทั้งชิ้น • ภาพด้านหน้าตรง • ภาพด้านข้าง มุมเอียง 45 องศา • ภาพซูมส่วนประกอบสำคัญ • ภาพด้านในสินค้า • ในกรณีผ้าฝืน ให้ถ่ายภาพผ้าทั้งผืน และถ่ายซูม ลายผ้า ที่สำคัญ 	

6) เขียนคำบรรยาย สินค้า แต่ละรายการ 2-3 ประโยค ให้บ่งบอกถึง ประวัติศาสตร์ / รากเหง้า / ความเป็นมา / ความโดดเด่น / แตกต่าง / นำค้นหา / นำใช้สอย ยกตัวอย่าง คำบรรยาย ผลิตภัณฑ์กระจูด - “จักสานกระจูดภาคใต้มีมานานมากกว่า 200 ปี เป็นกระจูดที่เกิดในแม่น้ำทะเลน้อย เป็นทะเลสาบน้ำจืดขนาดใหญ่แหล่งเมืองพัทลุง ที่ได้มีไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งงานกระจูดทุกชิ้นได้ถูกสานด้วยลวดลายโบราณที่ช่างฝีมือตั้งใจทำ เพื่อให้เสน่ห์ของแต่ละใบนั้นไม่ซ้ำกัน”

7) ระบุ ขนาดของสินค้าแต่ละรายการ : ความกว้าง X ความยาว X ความสูง

8) ระบุ ราคาขายปลีก และราคาขายส่ง

- ราคาขายปลีก คือ ราคาขาย 1 ชิ้น
- ราคาขายส่ง พร้อม จำนวนขั้นต่ำ

ราคาปลีก/ราคาส่ง

ขายปลีก คือ ขาย 1 ชิ้น
ราคา 100 บาท

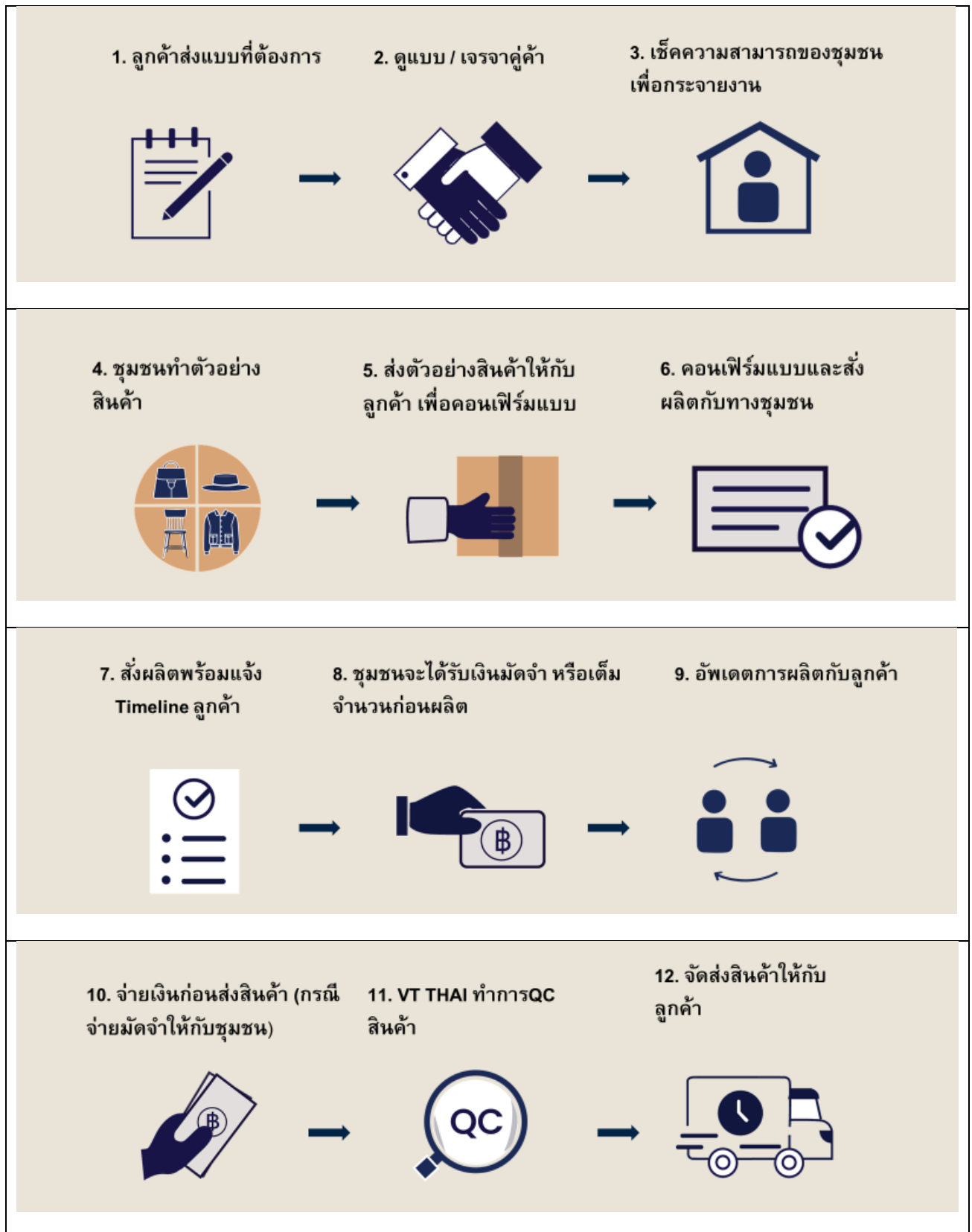

ขายส่ง คือ ขายแบบมีจำนวนตามขั้นต่ำ
ราคา 80 บาท

การนำสินค้าขึ้นบน แพลตฟอร์ม VT THAI สามารถดำเนินการตามขั้นตอนได้ดังนี้

<p>สแกน QR code เพื่อเข้าระบบ VT THAI (ผ่าน LINE)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. กดปุ่ม “เพิ่มเพื่อน” สำหรับการส่งข้อมูลสินค้า 2. เมื่อกดเพิ่มเพื่อนเรียบร้อยแล้วให้กดปุ่ม “อนุญาต” 	
<ol style="list-style-type: none"> 3. กรอกข้อมูลเกี่ยวกับชุมชน ในการใช้ลงขายสินค้าและสำหรับ ติดต่อกรณีมีการสั่งซื้อจากลูกค้า 	
<ol style="list-style-type: none"> 4. เมื่อกดปุ่ม “เพิ่มสินค้า” กรอกข้อมูลสินค้าที่อยากจะขาย กับทาง VT THAI และทำการ กดบันทึก ข้อมูลจะถูกส่งเข้าสู่ระบบ ตามรูปภาพด้านล่าง 	
<ol style="list-style-type: none"> 5. กดปุ่มเลือก ”สินค้าของเรา 6. เมื่อกดปุ่มสินค้าของเราจะแสดง หน้ารายการสินค้า ให้กดปุ่ม “แก้ไขข้อมูล 	
<ol style="list-style-type: none"> 7 วิธีการเช็คยอดขาย กดปุ่ม ”รายงานยอดขาย” เมื่อกดปุ่ม ”รายงานยอดขาย” ในหน้านี้จะแสดง สินค้าที่เคยมีการซื้อขาย และสถานะของสินค้าว่า เสร็จสิ้นแล้วหรือยัง 	

ส่วนสำคัญในการทำ ธุรกิจออนไลน์ คือ การทำข้อตกลงที่เป็นการทำการค้าที่ยุติธรรม (Fair Trade) ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานโปร่งใส เชื่อถือได้ จึงได้จัดทำขั้นตอนการการสั่งสินค้า และจ่ายเงินให้ชุมชน ดังนี้

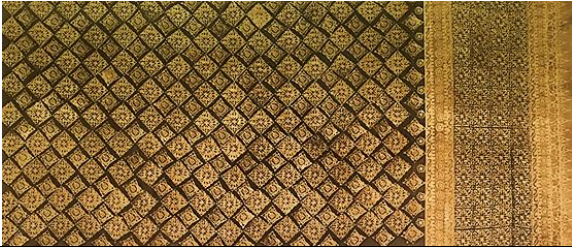

บทที่ 4

รายการผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกยางกล้วย

ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกยางกล้วย เป็นการนำยางกล้วย ที่ถูกมองว่าเป็นปัญหาเนื่องจากถูกเสื่อผ้าแล้วจะติดแน่นซักไม่ออก โดยนำ “ปัญหา” มาเปลี่ยนเป็น “โอกาส” โดยสร้างจุดเด่นในงานศิลปะที่งดงามจากวัสดุธรรมชาติ เกิดเป็น “ศิลปะลายผ้าจากยางกล้วย” ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากวัสดุจากธรรมชาติ หยิบเอาคุณลักษณะที่คนมักเห็นเป็นข้อเสียมาใช้ประโยชน์ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

ลำดับ	ผลิตภัณฑ์ผ้าบาติกยางกล้วย	ข้อมูลผลิตภัณฑ์
1		<p>เสื้อสูทเทียม (Blazer) สตรีตัดเย็บด้วยผ้าบาติกยางกล้วย จากผ้าฝ้าย 100% กระดุมทำด้วยกะลามะพร้าว</p> <p>ขนาด/size</p> <p>S อก 34 นิ้ว ยาว 23 นิ้ว</p> <p>M อก 36 นิ้ว ยาว 24 นิ้ว</p> <p>L อก 38 นิ้ว ยาว 25 นิ้ว</p> <p>XL อก 40 นิ้ว ยาว 26 นิ้ว</p> <p>2XL อก 42 นิ้ว ยาว 27 นิ้ว</p> <p>ราคาปลีกตัวละ 2500 บาท</p> <p>ราคาส่ง ตามตกลง</p> <p>หมายเหตุ: ไม่รวมค่าส่ง</p>
2		<p>เสื้อแจ็กเก็ตสตรีตัดเย็บด้วยผ้าบาติกยางกล้วย จากผ้าฝ้าย 100% กระดุมทำด้วยกะลามะพร้าว</p> <p>ขนาด/size</p> <p>S อก 34 นิ้ว ยาว 21 นิ้ว</p> <p>M อก 36 นิ้ว ยาว 22 นิ้ว</p> <p>L อก 38 นิ้ว ยาว 23 นิ้ว</p> <p>XL อก 40 นิ้ว ยาว 24 นิ้ว</p> <p>2XL อก 42 นิ้ว ยาว 25 นิ้ว</p> <p>ราคาปลีกตัวละ 2500 บาท</p> <p>ราคาส่ง ตามตกลง</p> <p>หมายเหตุ: ไม่รวมค่าส่ง</p>

3		<p>ผ้าบาติกยางกล้วยสำหรับตัดเสื้อทำจากผ้า คอตตอน 100% ขนาด 2.4 * 1.2 เมตร ราคาปลีก 1000 บาท ไม่รวมค่าส่ง ราคาส่ง ตามตกลง</p>
4		<p>ผ้าบาติกยางกล้วยสำหรับตัดเสื้อทำจากผ้า คอตตอน 100% ขนาด 2.4 * 1.2 เมตร ราคาปลีก 1000 บาท ไม่รวมค่าส่ง ราคาส่ง ตามตกลง</p>
5		<p>ผ้าบาติกยางกล้วยสำหรับตัดเสื้อทำจากผ้า คอตตอน 100% ขนาด 2.4 * 1.2 เมตร ราคาปลีก 1000 บาท ไม่รวมค่าส่ง ราคาส่ง ตามตกลง</p>
6		<p>ผ้าบาติกยางกล้วยสำหรับตัดเสื้อทำจากผ้า คอตตอน 100% ขนาด 2.4 * 1.2 เมตร ราคาปลีก 1000 บาท ไม่รวมค่าส่ง ราคาส่ง ตามตกลง</p>
7		<p>ผ้าบาติกยางกล้วยสำหรับตัดเสื้อทำจากผ้า คอตตอน 100% ขนาด 2.4 * 1.2 เมตร ราคาปลีก 1000 บาท ไม่รวมค่าส่ง ราคาส่ง ตามตกลง</p>

8

ผ้าบาติกยางกล้วยสำหรับตัดเสื้อทำจากผ้า
คอตตอน 100% ขนาด 2.4 * 1.2 เมตร
ราคาปลีก 1000 บาท ไม่รวมค่าส่ง
ราคาส่ง ตามตกลง

ผู้แทนชุมชนเรียนรู้หัตถกรรม บุญธรรมยางกล้วยบ้านหน้าถ้ำ

1. นางบุญธรรม มะโนเพชร

ประธานกลุ่ม บุญธรรมยางกล้วยบ้านหน้าถ้ำ

- รับผิดชอบควบคุมบริหารงาน
- วิทยากรประจำศูนย์
- ชำนาญในการย้อมผ้าแบบดั้งเดิม

เบอร์ติดต่อ / Line : 089-928-5929

Facebook : บุญธรรมยางกล้วย

Gmail : buntham5929@gmail.com

-

2. นายนิพัฒน์ มะโนเพชร

ช่างเขียนแบบและออกแบบลายผ้า

